

İlyas TEKİN*

Her çocukta gizli kabiliyetler vardır. Bunlar eğitimle ortaya çıkar. Eğitimin bir tanisi de: “Çocukta var olan gizli kabiliyetlerin ortaya çıkarılmasıdır.” Kızlarda da var olan gizli kabiliyetlerin keşfedilmesi, ancak eğitimle mümkündür. Eğitim verilmezse o zaman gerçek değeri ortaya çıkmaz! Onlara iyi bir eğitim verildiği takdirde neleri başarabilecekleri görülecektir, çok kez de görülmüştür.

Aslında kız-erkek bütün çocukların eğitimi, birinci öncelikli meselemiz olmalıdır. Ama özellikle kız çocukların eğitimi daha da önemlidir. Çünkü kızlar anne adayıdır. Eğitim ise önce ailede başlar. Çocuğu 9 ay karnında taşıyan-besleyen, onunla hamileliğinden itibaren gençliğine kadar, ondan sonra da bir anne şefkatiyle ilgilenen, emziren, yediren, içiren, temizleyen ve eğiten annedir. Şüphesiz babanın da emeği ve hakkı vardır. Ama annenin hakkı babanınkinden üç kat daha fazladır.¹

Kadın annedir ve her anne çocuğun ilk öğretmenidir. Çocuklarımızın iyi yetişmesi için, anne adayı kızlarımızın iyi bir eğitim alması gerekir. Verdiğimiz zaman, beklenenden daha fazlasını bile almak mümkündür. Bu sebeple kadınlarımızın-kızlarımızın başarılarını inkâr edemeyiz. Bu nankörlük olur; gerçeklerle bağdaşmaz.

a) Kızlar toplamda daha başarılı.

Nitekim 40 yıllık eğitim ve yöneticilik hayatımda çok başarılı kız öğrencilerimiz oldu. Hatta geçmişte okullarımızda **Teşekkür** ve **Takdir** alanları kız-erkek olarak çıkardığımızda, toplamda kız öğrencilerin (üçte ikiye yakını) daha çok ve daha başarılı olduklarını gördük. Yine gerek **Liseye Giriş Sınavları** ve gerekse **Üniversite Giriş Sınavları**’nda (adları sürekli değişiyor) toplamda kız öğrencilerin daha başarılı oldukları bir gerçektir. Çok sayıda örnek verilebilir.

* E. Üsküdar Milli Eğitim Md.
ilyastekin3453@gmail.com

info@turkaydergi.com

Birkaç örnek:

1- 2017 ÖSYM sonuçları:

“YGS (o tarihteki adı, Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı)’ ye katılımcıların yüzde % 46,66’sı kız adaylardan oluştu. Sınavda 150 ve üzerinde puan alan kızların oranı yüzde 91,76 olurken, 180 ve üzeri puan alan kızların oranı yüzde 79,90 olarak gerçekleşti.

YGS’ye katılan erkek aday oranı yüzde % 53,34 olarak kayıtlara geçti. Bunlardan 150 ve üzerinde puan alanların oranı yüzde 86,24 olurken, 180 ve üzerinde puan alanların oranı ise yüzde 71,83 ’de kaldı.” 2 Kızların başarı oranı yüksek, fakat katılımcılar eşit olsaydı, daha da yüksek olabilirdi.

2-2020 ÖSYM-YKS (Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı) sonuçları:

“TYT (Temel Yeterlilik Testi)’ye katılan adaylardan yüzde 77,32’si barajı geçerek 150 veya üzerinde puan aldı. Kadın adayların yüzde 81,12’si 150 ve üzerinde puan alırken, erkeklerin yüzde 73,57’si barajı geçti.”³

3-2021 LGS (Liselere Geçiş Sınavı) derslere göre başarı oranları:

Dersler:	Türkçe	Fen Bil.	İnkılâp T.	Din Kül.	Y.Dil.	Mat.
Kız:	9.96	8.41	5.44	6.77	5.72	4.05
Erkek:	8.86	7.68	5.01	5.88	4.62	4.34

Bu sınavlarda anne babaların eğitim durumu, ilkokuldan üniversite ve lisansüstü eğitime kadar, seviye yükseldikçe öğrencinin başarısının da yükseldiği rakamlarla ortaya çıkan bir gerçektir.⁴

b) Eğitim çok önemli.

Yaratılış itibariyle kızların erkeklerle yarış edebilecek bir kıvamda yaratıldığı, hatta onları geçebileceği bir gerçektir. Esasen hiç kimseye yaratılırken erkek veya kız olarak mı doğmak istersin diye sorulmadı, sorulmaz. Bir tercih yapma imkânı yok. Bu yüce yaratıcının takdiri-dur. Hiçbir konuda kadınları-kızları, aşağılamak, hor ve hakir görmek asla doğru değildir.

Kadınlar, saygıya layık insanlardır. Erkeklerin de kötüsü olduğu gibi iyileri de vardır; kadınlar da böyledir. Ancak geçmiş dönemlerde kız çocukların okutulması konusunda ciddi sorunlar ve sıkıntılar yaşanmıştır. Bu eksiklik onların hatası değildir. Bu sebeple UNİCEF desteğiyle 2000’li yılların başında (2003 yılında) “**Haydi Kızlar Okula!**” kampanyası başlatılmıştır. Çok geç kalınmış bir uygulamadır. UNİCEF desteğiyle olması da mânidar!

c) Cehalet devri kalıntısı.

Kız çocuklarını okutmayanların, onları hor ve hakir görmeye hiç hakkı yoktur. Esasen bu durum, olsa olsa bir devri cehalet kalıntısıdır. Çünkü devri cehalette (İslâm’dan önceki devirde) insanlar kız çocuklarını hor ve hakir görürlerdi ve bazıları kız çocuklarını diri diri toprağa gömerdi. Çok acı ama maalesef öyle! Kur’an-ı Kerim bu acı durumdan şöyle bahs eder:

1- “**Onlardan birine bir kız müjdelendiğinde, öfkelenerek yüzü mosmor kesilir. (Aklınca) verilen müjdenin kötülüğünden dolayı halktan gizlenir. Böyle bir alçaltıcı duruma rağmen onu yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Görün işte, ne kötü yargıda bulunuyorlar!**”⁵

Cahiliye Arabı için son derece onur kırıcı bir durumdu ve bu yüzden toplumda kız çocuğuna sahip olmak bir utanç sebebi olarak algılanıyordu. Aslında sevinmek gerektiği için âyeti kerime “**müjde**” tabiri kullanılıyor. Ancak kız çocuğunun doğum haberini alan baba, tam tersine üzüntüye boğuluyordu. Âyeti kerime, bu son derece cahilce telakkinin, acımasız törenin bas-kısı altında kalan, ama fitratındaki babalık duygusunun etkisinden de kurtulamayan Cahiliye Arabı’nın bunalımını, kısa fakat oldukça etkileyici bir ifadeyle özetlemektedir: “**Böyle bir alçaltıcı duruma rağmen onu yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün!**” Âyeti kerime, onları böylesine korkunç bir ikileme karşı karşıya bırakan zihniyeti, “**Görün işte, ne kötü yargıda bulunuyorlar!**” diyerek mahkûm etmektedir.⁶

Câhiliye Arapları kız çocuklarını, daha ziyade, iki sebeple istemezlerdi: Birincisi geçim sıkıntısı, ikincisi de namus anlayışları.⁷

2-“**Geçim endişesi ile çocuklarınızın canına kıymayın. Biz, onların da, sizin de rızkınızı veririz. Onları öldürmek, gerçekten büyük bir suçtur.**”⁸

3- “**Bunun gibi ortakları (putları, şeytanları), müşriklerden çoğuna çocuklarını (kızlarını) öldürmeyi hoş gösterirdi. Ki, hem kendilerini mahvetsinler ve hem de dinlerini karıştırıp bozsunlar!..**”⁹

İslâm öncesinde bazı Arapların geçim korkusu ve namus anlayışları sebebiyle çocuklarını öldürdükleri anlaşılmaktadır. Bunun az olması, suçun vahametini değiştirmez. Ayrıca, zamanla sebebi ve şekli değişse de insanlar, isteyerek veya istemeyerek, doğrudan ya da dolaylı olarak çocuklarını öldürmeye devam ettiler ve etmektedirler. Çocukları eğitimden mahrum bırakmak, onların dünya hayatını zindana çevirmek ve manevi hayatlarını öldürmek gibidir. Âyeti kerimenin hükmü mutlaktır: “**Çocukların öldürülmesi büyük bir günahtır.**” Râzî şöyle der: “**Çocuklara karşı sevgisizlik, ruhun şiddetle karardığına ve kalbin katılaşmışlığına delalet eder; bu cürüm kötü ahlâkın en belirgin örneklerindedir. Allah, öyle kötü huyların önlenmesi maksadıyla evlatlara güzellikle davranmayı teşvik etmiştir.**”¹⁰

4- “**Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde, diri diri toprağa gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda...**”¹¹

İşte âhirette sorgulama başladığında kız çocuklarını diri diri toprağa gömen bu katiller öldürdükleri kızlarıyla birlikte mahkemeye getirilecek ve hesaba çekileceklerdir.¹²

Merhum Hamdi Yazır, bu âyetlerin tefsirine geniş yer vermiş, açıklamalarda bulunmuştur. Kısa bir bölümü şöyle:

“**MEV'ÛDE, küçükken diri olarak gömülüp öldürülen kızcağzı demektir. Cahiliye Araplarının kız çocuklarını diri diri toprağa gömme şeklindeki âdi âdetlerine denilir. Tefsircilerin yazdıklarına göre cahiliye Araplarında bu çirkin âdet yaygın idi ve bunu türlü türlü yaparlardı. Kimisi kızlar yüzünden bir ar gelmek korkusuyla yapar, kimisi parasızlık ve besleyememek korkusuyla yapar, kimisi de melekler Allah'ın kızlarıdır, dediklerinden dolayı kızlarını da meleklerle katmak üzere, Allah'a daha layıktırlar diye yaparlardı.**”¹³

d) **Kadının mücadelesi ve Zihâr.**

Yine Araplar arasında “**Zihâr**” denen yanlış bir âdet vardı. Şöyle ki: Bir kişi karısına: “**Sen bana anamın sırtı gibisin.**” deyince, kadın o erkeğe haram sayılır ve ebediyen terk edilmiş olurdu. Ashaptan **Evs bin Sâbit** (r.a.) de karısına kızıp bu sözü söylemişti. Karısı **Havle** (r.a.), Peygamberimize gelip genç yaşında kocasına hizmet ettiğini, çocukları olduğunu; şimdi ihtiyarlık zamanında kocasının o sözü söylediğini; perişan olduğunu ve tekrar kocasına dönmek istediğini anlatmış. Kadın küçük çocuklarına üzüldüğünü de söyleyerek lehinde bir karar verilmesini Peygamberimizden istemiş ve epeyce mücadele vermiş. Bunun üzerine **Mücâdele** süresinin ilk 4 âyeti kerimesi nâzil oldu ve sürenin adı da **Mücâdele** oldu:

“**Muhakkak kocası hakkında seninle mücadele eden ve Allah’a şikâyetinde bulunan kadının sözünü Allah işitti. Allah sizin konuşmanızı da işitiyor. Çünkü Allah işiten ve bilendir.**”¹⁴

Ne müthiş bir ifade: “**Seninle mücadele eden kadının şikâyetini Allah işitti.**” Böylece o eski geleneğin yanlış olduğu, böyle sözlerle kadının kocasının annesi olamayacağı; “**onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlar olduğu**” bildirildi. Ancak böyle bir söz söyleyene de, fakirlerin lehine olmak üzere, bir ceza koydu. Takip eden âyeti kerimelerde bundan bahs edilmektedir.¹⁵ Köle âzat etmek yahut ardarda iki ay oruç tutmak veya 60 fakiri doyurmak gibi.

Çok ibret alınacak bir olaydır. Zira âyeti kerime de çoğu zaman kadının şikâyeti ve mücadelesine vurgu yapılmaktadır. Demek ki kadının yanlışlığa ve haksızlığa karşı azimli, sabırlı ve kararlı olarak sonuna kadar hakkını araması ve mücadele etmesi takdir edilecek bir durumdur. Böyle kadınların sesini o gün duyan Allah Teâlâ, bugün de duyar, yarın da, her zaman duyar. Bunda şüphe yok.

İşte böyle kız çocuklarını hor ve hakir görmek, sahiplerini ta devri cehalete götürür. İslâm’dan önce kadının durumu böyle idi. İslâm kadını buradan aldı, çıkardı ve: “**cennet annelerin ayağı altındadır.**”¹⁶ kuralını getirerek cennete giden yolun annelerin rızasını kazanmaktan geçtiğini bildirdi. Anne-babaya itaat ve iyilik konusunda çok sayıda âyeti kerime ve hadisi şerif vardır.¹⁷

e) **Aynı cins ve aynı kök.**

Aslında kızlar da erkekler de aynı kökten yaratılmıştır. Hepimiz **Âdem** (a.s.) ile **Havva** vâlidemizin çocuklarıyız ve hepimiz kardeşiz. İnsan neslinin temeli oraya dayanıyor. Bu konuda üç âyeti kerime var. Özeti şudur:

“**Allah, sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir.**”¹⁸

Bu âyeti kerimeler, Âdem (a.s.)’in da, Havva validemizin de, başka bir cinsten ve başka bir kökten değil, aynı cins ve aynı kökten yaratıldıklarını haber veriyor. Merhum Hamdi Yazır’ın tabiriyle:

“**Bu suretle onun eşini de kendi cinsinden kıldı. Erkekleri Âdem’den yaratıp da kadınları başka bir kökten başka bir cinsten yaratmadı. İnsanın eşini yine insandan yaptı. Şu halde erkek bir nevi insan, kadın bir nevi insan olmakla beraber, ikisi de aynı kökten, aynı cinstendir. İkisi de insandır, ikisi de beşerdir. Ve biri öbürünün tamamlayıcısı, eşidir.**”¹⁹

“**Allah, size kendi nefisleriniz cinsinden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar- evlatlar ve torunlar yarattı ve sizi temiz gıdalarla rızıklandırdı.**”²⁰ âyeti kerimesi de bu durumu teyit etmektedir.

Bunlar arasında kök birliğini ifade eden bir nefis ilişkisi vardır. **Âdem** (a.s.)’in sıfatı, beşer türünün mahiyeti ve ilk fitratı demektir. Zira **Âdem** (a.s.) bu türün ilk ferdidir ve türe ait duyguların aslı ondan miras kalmıştır.²¹

f) **Erkek-kadın ayırımı yok.**

Diğer bir âyeti kerime ise:

“**Ey insanlar, doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkmanızdır.**”²²

Açıkça ifade edildiği üzere üstünlük, ancak takvadedir, iyiliktir. Toptancı bir anlayışla: “**Bütün erkekler kadınlardan daha üstündür**” diyemediğimiz gibi, “**Bütün kadınlar da erkeklerden daha üstündür.**” veya “**daha akıllıdır.**” diyemeyiz. Her insan çalışması ve yaptıklarıyla değerlendirilir ve onların karşılığını görür. Bu böyledir.

Erkeklerle her bakımdan taş çıkartacak daha akıllı, daha yetenekli ve daha dindar nice kadınların bulunduğu bilinen bir gerçektir.

Sevgili Peygamberimiz:

“İlim öğrenmek, her Müslüman erkek ve kadına farzdır.” buyurmuştur.²³ İyice anlaşılması için **“erkek-kadın”** diye vurgu yapılmıştır. Yoksa **“her Müslüman”** tabirinin içinde erkek de kadın da vardır. Bunun detayına girmiyoruz. Ancak şunu belirtelim ki, din ve dünya için zarurî olan bilgiler farzı ayın, bazılarının bilmesi ve yapması yeterli olan bilgiler farzı kifaye sayılır. Mesela namaz farzı ayındır, ama cenaze namazı farzı kifayedir. Bunun gibi mesela Müslümanların yeteri kadar tabip-hekîm yetiştirmesi farzı kifaye olarak kabul edilmiştir...

Kur'an-ı Kerim ve hadisi şeriflerde kullanılan: **“müslimûn, müslimîn, âmenû, mü'min, mü'minûn, mü'minîn”** ve benzeri kavramlarda (müzekker-erkek sığası kullanılsa da) içinde erkek gibi kadın da vardır. Bunun yanında: **“Mü'minât, müslimat, Muhsanât”** vb. müennes-kadın sığasıyla kullanılan kelimeler de vardır. Mesela müennes sığasıyla 6 yerde **“mü'mine”**, 22 yerde müennes çoğul olarak **“mü'minât”**; 1 yerde **“Müslime”** ve 2 yerde de **“müslimât”** geçer. Ama birçok yerde de erkek ve kadın ayrı ayrı ve beraber zikredilmektedir.²⁴

Birkaç örnek:

1-**“Münafık erkekler ve münafık kadınlar (sizden değil) birbirlerindedirler. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyarlar ve cimrilik ederler. Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu.”**²⁵ Şüphesiz Allah Teâlâ hiçbir şeyi unutmaz; bu mecazîdir ve bundan maksat, **“lütfünü, hidayetini, rahmetini, yardımını kesmesidir”**. Burada erkeğiyle kadınıyla münafık karakterine işaret edilmek üzere her iki cins ayrı ayrı zikredilmiştir.²⁶

2-Takip eden âyeti kerimede de: **“Allah erkek münafıklara, kadın münafıklara ve kâfirlere de içinde ebedi kalacakları cehennem ateşini vâddetti.”** buyurulmaktadır.²⁷

3-**“Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridirler (dostudurlar); iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve resulüne itaat ederler. İşte yakında onları Allah merhame-tiyle kuşatacaktır.**

Kuşkusuz Allah mutlak güç ve hikmet sahibidir.”²⁸ Burada müminlerin ortak niteliklerine değinildiğinden erkek ve kadınlar ayrı ayrı anılmıştır.²⁹

4- **“Erkek veya kadın kim inanmış bir insan olarak (dünya ve ahiret için) yararlı işler yaparsa kesinlikle ona güzel-hoş bir hayat yaşatacağız ve böylelerinin ecirlerini de muhakkak surette yapmış olduklarının daha güzeliyle vereceğiz.”**³⁰

Burada da erkek ve kadın tabirleri ayrı ayrı geçmektedir. **“Güzel-hoş bir hayat”**tan maksat dünya hayatıdır. Bunda ittifak vardır. Yani dünyada güzel bir hayat yaşarlar. Bununla yetinmeyip devamında ahiretteki mükâfattan da bahsedilmektedir. Bunları çoğaltmak mümkündür.

Kur'an-ı Kerim'de **Meryem** süresi vardır ve **İsa** (as): **“Meryem oğlu İsa”** diye geçer. 34 âyeti kerimede Hz. **Meryem**'in ismi geçer.³¹ Bunun yanında ismi geçmese de işaret yoluyla bahsedilen kadınlar olduğu gibi, hakkında âyeti kerime inen kadınlar da vardır.

Mesela Hz. **Meryem**'in babası **İmrân**'dır. Âyeti kerimede geçer³² **İmrân**'ın hanımının adı geçmese de **“İmrân'ın hanımı”** (Hz. Meryem'in annesi) diye geçer.³³ **Havva** vâlidemizden **“Adem (as)'in hanımı-eşi”** diye bahs edilir³⁴ **Nuh** ve **Lût** (as)'ın hanımlarından (kötü yönde), **Firavun**'un hanımından (**Asiye**) da iyi yönde bahs edilir³⁵ **Yusuf** (as)'a aşık olan **Züleyha** dan;³⁶ **Sebâ** melikesi (**Yemen**'in kadın hükümdarı) **Balkıs** ile **Süleyman** (as)'ın kıssasından bahs edilir³⁷

Tarih boyunca ilim, sanat ve teknikte, iş hayatında vs.de başarılı olup meşhur olan çok sayıda İslâm kadınının yetiştiği bir gerçektir. Bu konuda **Arapça, Türkçe** eserler yazılmıştır. Son devir Osmanlı ulemasından **Mehmed Zihni Efendi** (1846-1913)'nin yazdığı **“Meşâhîrü'n-nisâ”**,³⁸ İslâm öncesi ve İslâm döneminde ilim, edebiyat ve siyaset alanında meşhur olmuş **Arap, Türk** ve **İranlı** 1165 kadar hanımın biyografisini içeren bir ansiklopedidir.

Zamanın kız öğretmen okullarında okutulmak üzere **Maarif Nezâreti**'nin isteği üzerine hazırlanan eseri **Muhammed Hasanhan**, **“İ'timâdüs-saltana Hayrât-ı Hisân”** adıyla Farsça'ya çevirmiştir.³⁹ Kitap, **“Tarihte İz Bırakan Kadınlar”** ismiyle **Bedrettin Çetiner** tarafından sade-

leştirilerek yayımlanmış,⁴⁰ ancak giriş kısmı ile “**Fasl-ı Mahsûs**” bölümü çıkarılmıştır.⁴¹

5 ciltlik “**Â'lâmü'n-Nisâ fî Alemeyil-Arabî ve'l-İslâm**” adlı eserin yazarı **Ömer Rıza Kehhâle**'dir.⁴² İslâm tarihinde tefsir, hadis, fıkıh, vaaz-irşad ve tasavvuf, kıraat ilmi, hüsnü hat, şiir vs. dallarda temayüz etmiş büyük İslâm kadınları olduğu gibi birden fazla ilimle aynı zamanda meşgul olan kadınlar, hayır sahibi kadınlar da vardır. Bugün de böyledir. **Mehmet Emre**'nin, **Büyük İslâm Kadınları** ve **M.Tayyib Okiç**'in **İslâmiyet'te Kadın Eğitimi** kitaplarına da bakılabilir.⁴³

SONUÇ: Kadınlara-kızlara hak ettikleri değeri verelim. Aksi nankörlük ve devri cehalet kalıntısıdır. Kadın olmadan erkek, erkek olmadan da kadın olmaz. Bunlar birbirinin tamamlayıcısıdır.

1 Bkz. Buhârî, Edeb, 2; Müslim, Birr, 1; İbni Mâce, Vesâyâ, 4; Ebû Dâvûd, Edeb, 120; Tirmizî, Birr, 1; bkz. İlyas Tekin, Mutlu bir Hayat İçin Evlilik –II-, Türkay dergi, Ocak 2022, sayı: 53.

2 Kaynak: ÖSYM.

3 Kaynak: ÖSYM.

4 Kaynak: T.C. milli Eğitim Bakanlığı.

5 Nahl süresi /16, âyet: 58-59.

6 Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 5, s: 3103, c: 3, s: 2062-2063; Komisyon, *Kur'an Yolu Tefsiri*, DİB, Ankara, 2007, c: 3, s:410.

7 Râzî, Mefâtihu'l-gayb, XX, 56.

8 İsrâ süresi /17, âyet: 31.

9 En'âm süresi /6, âyet: 137.

10 Râzî, Mefâtihul-Gayb, Beyrut 1990, XX, 196; Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 182; Komisyon, *Kur'an Yolu Tefsiri*, DİB, Ankara, 2007, c: 3, s: 480.

11Tekvîr süresi / 81, âyet: 7, 8, 9.

12 Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 2, s: 277; Komisyon, *Kur'an Yolu Tefsiri*, DİB, Ankara, 2007, s: 5, s: 561-564.

13 Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 8, s: 5603-5606.

14 Mücadele süresi /58, âyet: 1.

15 Mücadele süresi /58, âyet: 2-4.

16 En-Nebhânî, el-Fethu'l-kebîr, Kahire 1351, I, 540; Aclûnî, Keşfu'l-hafâ, Mısır 1352, I, 335.

17 Nisâ süresi /4, âyet: 36;İsrâ süresi /17, âyet: 23-24; Ankebût süresi /29, âyet: 8; Lokman süresi /31, âyet: 14-15.

18 Araf süresi /7, âyet:189; Nisa süresi /4, âyet: 1; Zümer süresi / 39, âyet: 6.

19 Bkz. Hak Dini Kur'an Dili, c: 4, s: 2350-2352.

20 Nahl süresi /16, âyet: 72.

21 Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 1, s: 308-309; Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s:22-23.

22 Hucûrât süresi /49, âyet: 13.

23 İbni Mâce, Mkaddime, 17.

24 Abdalbâkî, Muhammed Fuad, el-Mu'cemu'l-müfehres, Beyrut tarihsiz, ilgili kelimeler.

25 Tevbe süresi /9, âyet: 67.

26 Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 229; Komisyon, *Kur'an Yolu Tefsiri*, DİB, Ankara 2007, c: 3, s: 33-34.

27 Tevbe süresi /9, âyet: 68.

28 Tevbe süresi /9, âyet: 71.

29 Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 230; Komisyon, *Kur'an Yolu Tefsiri*, DİB, Ankara 2007, c: 3 s: 33-34.

30 Nahl süresi /16, âyet: 97; benze bir ayeti kerime: Nisâ süresi /4, âyet: 124.

31 Abdalbâkî, Muhammed Fuad, el-Mu'cemu'l-mufehres, Beyrut trhsz, s:665.

32 Tahrîm süresi /66, âyet: 12.

33 Âli İmrân süresi /3, âyet: 35-36.

34 Bakara süresi /2, âyet: 35-38; A'raf süresi /7, âyet: 19, 26-27; Tâhâ süresi /20, âyet: 117,121.

35 Tahrîm süresi /66, âyet: 10-11.

36 Yusuf süresi /12, âyet: 24-32

37 Neml süresi /27, âyet: 23-44.

38 I-II, İstanbul 1294-1295.

39 I-III, Tahran 1304-1307.

40 İstanbul 1982.

41 İslâm Ansiklopedisi, TDV, Ankara 2003, c: 28, s: 543.)

42 Dimaşık'ta neşredilmiştir. 2.Baskı 1377-78/ 1958-59.

43 Bkz. Mehmet Emre, Büyük İslâm Kadınları, İstanbul 1982, Vatan Kitapçılık; Prof. Dr. M Tayyib Okiç, İslâmiyet-te Kadın Öğretimi, DİB, Ankara 1991, s: 45-60